Geliş Tarihi: 04.01.2019
Kabul Tarihi: 07.01.2019
Yayın Tarihi: 17.01.2019

OĞUZTAD

OĞUZ TÜRKÇESİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Sayı: 1 - Ocak 2019

s.s. 1-22

BİR KURAN FALI ÖRNEĞİ: FÂL- I TÜRKÎ-İ MANZÛM ve DİL ÖZELLİKLERİ

Gülay DURMAZ[*]
Şükrü BAŞTÜRK[**]

ÖZET

İnsanlık tarihi kadar eski olan fal geleneği, kişinin geleceğini öğrenme merakı ile ilgilidir. Tarihin en eski dönemlerinden beri var olan fal ve falcılık, zaman içerisindeki ilerleyişini çok çeşitli ve renkli biçimlerde devam ettirmiştir. Her dönem ve her millette kendine has bir fal yorumu içerisinde geleceği, şansı ve talihi öğrenme teknikleri oluşturulmuştur. Yıldız falı, el falı, kum falı, kemik falı, bağırsak falı gibi örnekler bunlar arasında en çok bilinenleridir. Türkler de hem İslamiyet'ten önce hem de İslamiyet'ten sonra fal ile ilgilenmişlerdir. İslamiyet'in falı yasaklayan yapısı içerinde geliştirilen ve çok rağbet gören Kuran ve kitap falları, bu dönemde gerek halk gerekse padişah düzeyinde en önemli fal bakma araçlarından biri olarak görülmüştür.

Fâl-ı Türkî-i Manzûm, Türk dili tarihi içinde önemli bir yeri olan Eski Anadolu Türkçesi döneminde yazılmıştır. Oğuzcaya dayalı olarak gelişen bu dönemde, özellikle Beylikler devrinde beylerin yazar ve şairleri Türkçe yazmaya sevk etmesiyle hem Türkçe yazılan eserlerin

[*] Doç. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, cavdurel@uludag.edu.tr
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-8367-6414
[**] Dr. Öğr. Üyesi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, basturk@uludag.edu.tr
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-8319-9507

sayısı artmış hem de Oğuzca yazı dili olma yolunda önemli adımlar atmıştır. Bu Türkçe eserlerin başında da sanat amacı gütmeden halk için yazılan fallar gelmektedir. Bu makalede *Fâl-ı Türkî-i Manzûm*'un nüsha, şekil ve içerik özellikleri hakkında bilgi verildikten sonra, dil özellikleri ve söz varlığı üzerinde durulacaktır.

Anahtar kelimeler: Fal, Kuran falı, Eski Anadolu Türkçesi, Dil Özellikleri

EXAMPLE OF A QURAN FORTUNE-TELLING: THE FÂL- I TÜRKÎ-İ MANZÛM (TURKISH POETIC FORTUNE-TELLING) and ITS LINGUISTIC FEATURES

ABSTRACT

The tradition of fortune-telling, which is as old as the history of mankind, is related to the curiosity of learning one's future. The fortune and fortune-telling, which have existed since the earliest periods of history, have continued its progress in time in a wide variety and vibrant forms. Every nationality in every period has formed techniques of learning the future, destiny and good fortune within a unique fortune-telling interpretation. Examples such as horoscope, palmistry, horoscope, bone horoscope, intestine horoscope are among the most well-known fortune-telling forms. The Turks were especially interested in fortune-telling both before and after Islam. The Qur'an and the books fortune-telling, which were developed within the banning structure of Islam and were very popular, were regarded as one of the most important fortune-telling tools both at the level of common people and the sultan.

Fâl-ı Türkî-i Manzûm (Turkish Poetic Fortune-Telling) was written during the period of Old Anatolian Turkish, which had an important place in the history of Turkish language.

In this period, which developed based on Oghuz language, especially in the period of the Governors, both the number of works written in Turkish increased and important steps were taken for the Oghuz language to become a written language by the encouragement of the Governors of the writers and poets to write in Turkish. One of the most prominent of these Turkish works is the fortunes written for the public without the aim of art. In this article, following the information regarding the copy, form and content of Fâl-ı Türkî-i Manzûm (Turkish Poetic Fortune-Telling), language features and vocabulary will be addressed.

Key words: Fortune-telling, the Quran, Old Anatolian Turkish, Linguistic Features

GİRİŞ

Fal, insanlar için her zaman büyük bir ilgi kaynağı olmuştur. Fal; "*uğur, talih deneme, kahve fincanına, iskambile bakmak gibi birtakım usullerle insanın talihine ait şeyler söyleme"* (Devellioğlu, 2010: 286) şeklinde tanımlanmıştır. Falın tarihsel geçmişine bakıldığında ise değişik uygulama şekillerinin ve araçlarının olduğu görülmektedir. En eski dönemlerde, yıldızlardan hayvanların karaciğerlerine, kürek kemiğinden kuşların uçuşuna kadar çok değişik şekil ve biçimde oluşturulan fal bakma yöntemleri bulunmaktadır. İslamiyet'le ortaya çıkan yeni anlayışa ve yasağa uygun bir biçimde ilerleyen fal geleneği, Müslümanlar arasında hoşgörü ile karşılanmış olan Kuran falları ile yaşamaya devam etmiştir.

Bu makalede Kuran fallarına bir örnek olarak *Fâl-ı Türkî-i Manzûm* başlığıyla kaleme alınmış olan fal örneği tanıtılacaktır. Öncelikle fal ve tarihçesi hakkında verilecek kısa bilgilerden sonra

Kuran falı üzerinde durulacak ve yazarı belli olmayan eserin nüsha, biçim ve muhtevası ile ilgili bilgiler verilecektir. Ardından metin, dil özellikleri ve söz varlığı açısından değerlendirilecek, çalışmanın sonunda ise çeviri yazılı metne yer verilecektir.

1. FAL

Fal, en eski dönemlerden beri varlığını sürdüren, insanların ilgisini çeken konulardan biri olmuş ve insanlar, gelecekle ilgili meraklarını gidermek için fala başvurmuşlardır. Kökeni Arapça olan fal, "uğurlu şeyleri gösteren simge" anlamına gelmektedir. Öyle ki Milattan önce 4000 yıllarında Mısır'da, Çin'de Bâbil'de ve Kalde'de falcılık-kâhinlik yapıldığı bugün belgelerle gösterilebilmektedir. Falın en eski menşei ise muhtemelen Mezopotamya'dır. Yıldızları göğün yazıları olarak değerlendiren Mezopotamyalılar, milletlerin ve insanların kaderinin burada yazılı olduklarına inandıkları için bununla ilgili bir yorum şekli geliştirmişlerdir. (Aydın, 1995: 134)

Antik çağ Yunan ve Roma'da da bilinmezliğe karşı olan ilginin üst düzeyde olduğunu gösteren bilgiler mevcuttur. Sümerler, kesilen kurbanların karaciğerlerine; Etiler, kuşların uçuşlarına göre fala bakmışlardır (Duvarcı, 1993: 5).

Cahiliye döneminde Araplar arasında yaygın fal türlerinden en bilineni ise Kâbe'de şans oklarıyla bakılan "ezlâm-ı câhiliye" falıdır. İslamiyet'e göre, gaybı bilme ve gelecekten haber verme gibi insanın kaderini değiştirme iddiası taşıyan her türlü hurâfe, bâtıl inanç ve uygulamalar yasaklanmıştır. Kuran-ı Kerim'de Mâide suresinin 3. ve 90. ayetlerinde içki ve kumar yasağı ile birlikte fal okları da haram kılınarak yasaklanmıştır (Çelebi, 1995: 138).

Türklerin tarihsel süreci içinde fal ve falcılık geleneği, İslamiyet'ten önce ve sonra olmak üzere iki başlıkta değerlendirilebilir. İslamiyet'in kabulünden önce, Türklerin dinî törenlerinde ve günlük yaşamlarının içinde fala olan ilgilerinin önemli bir yer tuttuğu bilinmektedir. "ırk" ve "tölge" kelimeleri Orta Asya Türkçesi'nde fal kelimesine karşılık olarak kullanılmıştır. Türkler arasında suya ve aynaya bakma, kurşun, köz ve tütsü, kürek kemiği, kahve ve bakla falları yaygın olarak görülmüştür. (Aydın, 1995: 134) Hayvanların kürek kemiğine bakan falcılara "yağrıncı", koyun tezekleriyle fal açanlara "kumalakçı", muhtelif şeylerden mana çıkaranlara "ırımcı" denmiştir (İnan, 1995: 145).

1.1. Kuran Falı

İslamiyet'in kabulü ile birlikte Türkler, yeni kurallar yeni yasaklarla karşılaşmışlardır. Ancak bu yasaklar, fala olan ilgiyi azaltmamıştır. Hatta, *Fâl-ı Türkî-i Manzûm*'da yer alan

> Hemīşe pādişāh vü hem veziri
>
> Bu fāldan oldılar hep cümle şādi

beytinden de anlaşılabileceği gibi, padişah ve vezirlerin dahi fala olan ilgisi büyük olmuştur. Geleceğe duyulan merak ve başarılı olma isteği ile Osmanlı İmparatorluğunda falla ilgisi bulunan birçok olayın kayıtlara geçtiği bilinmektedir. Fatih Sultan Mehmet gibi bilime düşkün bir hükümdarın bile kendisine özel bir fal kitabı yazdırmış olması bu merakın boyutunu göstermesi açısından önemlidir (Sezer,1998: 9). Osmanlı padişahları ve devlet ricâli arasında müneccimlere itibar edenlerin ve onlara danışmadan hiçbir işe girmeyenlerin oldukları bilinmektedir. Bu işleri çok önemseyen padişahlardan biri de III. Mustafa'dır (Aydüz, 2006: 2-

4). Padişahların bu ilgisinden dolayı olsa gerek müneccimbaşılara, bilim ve hukukta en yüksek rütbeyi taşıyan kazaskerle "atbaşı" birlikte geçme onuru tanınmıştır (Sezer, 1998: 10).

İslamî kültürün etkisiyle yeni bir renge bürünen fal ve falcılık; tayre, ihtilaç, kehanet, kifte, irafet, firaset, kıyafet gibi birçok fal çeşidini bünyesinde barındırmıştır (Ersoylu, 1997: 196-199). Kuran ve kitap falı ise İslamî dönemdeki en yaygın fal çeşitlerinden biri olarak rağbet görmüştür (Çelebi, 1995: 138-139). Kuran falları, falcıya duyulan şüphe unsurunun en aza indirgenebilmesi için tasarlanmış bir fal türü olarak düşünülebilir (Şenödeyici ve Koşik, 2015: 73). Kuran'dan başka Hafız Divan'ı, Sadî'nin Gülistân'ı, Mevlâna'nın Mesnevi'si ve bazı ünlü şairlerin divanları, Ahmediye, Muhammediye, Envârü'l-Âşıkîn gibi bazı eserler de fal bakılan kitaplar arasında yer almıştır (Ersoylu, 1997: 200).

Kitap falları, Osmanlı falları içinde uzmanlık gerektirmeyen tek fal olarak bilinmektedir. İlgili yasağa rağmen Müslüman toplumun içinde falın devam etmesinin birtakım nedenlerin olduğu açıktır. Hz. Muhammed'in olumlu işaretler saydığı kimi olaylara fal dediğini ve olumlu belirtilere dikkat çektiğini yazan kaynakların bulunması, bu nedenlerden biri olarak görülmektedir. Bir başka neden olarak da din bilginlerinin tavrı sayılmaktadır. Şeyhülislam Ebussuud'un Kuran'la fal bakmayı günah saymayışı bu tavra örnek oluşturmaktadır (Sezer, 1998: 13).

Fal kitapları olan Falnamelerin esasını burçların konumları ile ilgili olan yıldız-nâmeler ve Kuran falları oluşturmaktadır. Falnamelerle ilgili en tanınmış isimler, Cafer-i Sâdık ve Muhiddin-i Arabî'dir.

1.2. Fâl-ı Türkî-i Manzûm

Kuran falı, Kuran-ı Kerim'den açılan fal tarzıdır. Kuran falı çeşitleri teferruatta farklılık gösterse de temelde aynıdır. Önce abdest alınır, üç kere ihlas okunup fal duası yapılır ve Kuran hususi bir şekilde açılır. Bu sayfadaki yedinci satırda göze çarpan ilk harf dikkate alınır. Bu harfin manasını gösteren fal cetvellerinden faydalanılır. Bir başka metotta Kuran açılır ve sağ sayfadaki "Allah" kelimesinin kaç tane olduğu tespit edilir. Sol sayfadan aynı sayı kadar satır, yukarıdan aşağı sayılır ve varılan satırın ilk harfi dikkate alınarak manzum veya mensur fal cetvellerinde manası bulunur (Duvarcı, 1993: 32). *Fâl-ı Türkî-i Manzûm*'daki falın yukarıda anlatılan Kuran falları yöntemlerinden ilkine uygun olduğu görülmektedir. Yedinci beyte göre, önce abdest alınır:

Çü ḳaṣduñ var dutasın fāl-ı Ḳurʾān

Tāze ḳıl āb-destüñ sen ey müselmān

Sonra onuncu beyte göre üç ihlas okunur:

Oḳı üç Fātiḥa üç Ḳul-hüva'llāh

Kim oñara *eş*ki bi-şekk Allāh

On birinci beyitte, Hz. Mustafa'ya salavat getirilir, on ikinci beyitte niyet tutulur. Kuran açılır, sağ tarafa bakılır, on üçüncü beyte göre, yedinci satırın öncesine bakılıp fal değerlendirilir:

Yedinci sāṭıruñ evvelini gör

Ne gelür aña göre fāluñı yor

On dördüncü beyitten itibaren harflerin yorumu başlar. İlk harf eliftir. Her harf iki beyitte açıklanmaktadır. Hangi harf açıklanacaksa o harf, o beytin başında belirtilmiştir. Eserde toplam 29 harfe yer verilmiştir. Zel harfi için muhtemelen "eyü faldur" diyerek yanlış yorum yapıldığından yarım bırakıldığı görülmektedir. Daha sonra aynı harfin alt satırda iki beyit olarak olumsuz yorumu görülmektedir. *Fâl-ı Türkî-i Manzûm*'da yer alan harfler sırasıyla şöyledir: Elif, be, te, se, cim, ha, hı, dal, zel, re, ze, sin, şın, sad, dat, tı, zı, ayn, gayn, fe, kaf, kef, lam, mim, nun, he, vav, lamelif, ye. Bu harflerin karşılığı olan yorumların çoğu iyi, güzel ve olumlu olarak yorumlanmıştır.

Eser, *Fâl-ı Türkî-i Manzûm* adıyla Bursa İnebey Kütüphanesinde UC3521-8'de kayıtlıdır. Başka bir kaynakta eserin kayıt numarası farklı gösterilse de kütüphane kayıtlarında *Fâl-ı Türkî-i Manzûm* adıyla bir tek kayıt görülmektedir.[1] Yazarı belli olmayıp toplam 72 beyittir. Eserin vezni, "Mefâîlün/Mefâîlün/Feûlün"dür. Eser, vezin açısından çok uyumlu değildir. Vezne uymayan mısralar olabildiğince düzeltilme yoluna gidilmiş; müdahale edilmeyen yerlerde dipnot şeklinde açıklamalar yapılmıştır. Metin tamiri yapılan yerler köşeli parantez [ ] içine alınmıştır. Vezne göre açık olması gereken ilk heceler, "hâ", "bâ" gibi harflerin adıyla başladığından kapalı yazılmıştır. Zihaf olan yerler italik olarak gösterilmiştir. 15a'da yer alan "yarï" kelimesinin aslı "yārï" dir. Ancak metinde bu kelime 15a'da "yarï" 46b'de "yārï" şeklinde vezin gereği iki biçimde kullanılmıştır. Yine 9a'daki "endişen" kelimesinin metinde kısa hece ile yazılması dikkati çekmektedir. 16. beytin ilk mısrası ve 25. beyit Fâilâtün/Fâilâtün/Fâilün veznine uygun olduğu görülmektedir. Eserin tamamına bakıldığında da şairin vezin konusunda çok yeterli olmadığı açıktır.

2. DİL ÖZELLİKLERİ

2.1. İmla ve Fonetik

Genellikle harekesiz olarak yazılan *Fâl-Türkî-i Manzûm*'u imla bakımından diğer EAT metinlerinden ayıran dikkat çekici imla özellikleri yoktur. Ünlüler, kelimelerde ve eklerde harfle yazılmakla birlikte az da olsa hem harf hem de hareke ile gösterilmektedir.

Kelime sonunda ç sesi, c ile yazılmaktadır.

güç (كوج) 3, üç (اوج) 10, aç- (اج) 12

Ünlüler

Fâl-Türkî-i Manzûm'da alıntı kelimelerdeki ā, ī, ū ünlülerinin yanında a, e, ı, i, o, ö, u, ü ünlüleri tespit edilmiştir.

Kapalı e'nin tespitinde metnin imlası bize ipucu vermemektedir. Bu sesin var olduğunu bildiğimiz kelimeler, genellikle y ile yazılmakla birlikte y'siz yazılanlar da vardır.

irişdi (ايرشدى) 14, bilüñe (bel) (بيلوكه) 36, ʿarż it- (عرض ايت) 71

yetdükçe (يتدكچه) 3, yedinci (يدنجى) 13

Metinde ver- fiili y ile yazılmış ve e okumamızı engellemiştir.

viren (ويرن) 2, virüp (ويروب) 11

[1] Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, "Falname" maddesinde eser, "Bursa Cami-i kebir Ktp. Nr. 343" olarak kayıtlıdır.

Ünlü Uyumları

Fâl-Türkî-i Manzûm'da, kalınlık-incelik uyumu, Türk dilinin genelinde görülen eğilimi yansıtmaktadır.

ḳardaşuñdan (قرداشكدن) 26, dānışuban (دانشوبن) 29, dutarsañ (دوترسك) 48

Düzlük-yuvarlaklık uyumu, Türk dilinde geç başlamış ve yavaş gelişmiş bir uyum olduğundan eserde de işlek bir görünüm sergilememektedir. Kelime kök ve gövdesindeki uyumsuzluklar.

eyü (ايو) 47, ḳapu (قپو) 61, altun (التون) 48

EAT döneminde her zaman düz ve her zaman yuvarlak kullanılan eklerden dolayı da uyumsuzluklar görülmektedir.

başuñdaki (باشوكدكى) 58, senüñ (سنوك) 59, gelürse (كلورسه) 20

getüren (كتورن) 2, virüp (ويروب) 11

Ünsüzler

EAT döneminin genel özelliklerine uygun olarak Eski Türkçedeki ñ sesi korunmuştur.

Tañrı (تكرى) 66, ṣoñuñda (صوكوكده) 59, göñlüñ (كوكلك) 46

Ayrıca b>v, t>d, k>g gibi Türkiye Türkçesinde temel olan ünsüz değişmeleri de tespit edilmiştir.

b>v: var (وار) 7, viren (ويرن) 2, virüp (ويروب) 11

t>d: dutdı (دوتدى) 45, dilegüñe (ديلكوكه) 24, düşüben (دوشوبن) 54

k>g: gelür (كلور) 13, gün (كون) 40, göñlüñ (كوكلك) 46

k- ünsüzü kalın sıradan ünlülerin yanında korunmuştur.

ḳalalar (قلالر) 55, ḳaç (قج) 56, ḳaldura (قلدره) 25

Ünsüz Uyumu

Fâl-Türkî-i Manzûm'da ekleşmede ötümlülük-ötümsüzlük uyumu diğer EAT metinlerindeki gibidir. Özellikle d ünsüzüyle başlayan eklerde bu durum açık bir şekilde görülmektedir.

işde (اشده) 36, eyülükde (ايولكده) 48, irişdi (ايرشدى) 14

3. MORFOLOJİK ÖZELLİKLER

3.1. Durum Ekleri

İlgi Durum Eki

Eserde ilgi durum eki +(n)Uñ iki yerde yuvarlak okumamızı gerektirir biçimde yazıldığından harekesiz yazılan diğer ekler dönemin özelliklerine uygun olarak yuvarlak ünlüyle yazılmıştır.

Eger lāmdur **senüñ** renc var öñüñde (سنوك) 59

Başuñ üstine ur imdi gerü tāc (بَشُوك) 62

Yönelme Durum Eki

Yönelme durum eki +(y)A ünlü uyumlarına uygun olarak kullanılmıştır.

Revā degül-durur Tañrı **adına** (آدينه) 8

Yaḳīn bil-kim **elüñe** gire çoḳ māl (الوكه) 20

Bulunma Durum Eki

Bulunma durum eki +dA ünlü uyumlarına uygun, ünsüz uyuma aykırı bir biçimde örneklendirilmiştir.

Beşāret olsun eylük var **yoluñda** (يولكده) 18

Fāluñda görinür ġam üstine ġam (فالكده) 65

Ayrılma Durum Eki

Ayrılma durum eki +dAn bulunma durum ekinde olduğu gibi ünlü uyumlarına uygun, ünsüz uyuma aykırı bir biçimde örneklendirilmiştir.

Bu **fāldan** oldılar hep cümle şādi (فالدن) 4

Bu **niyyetden** saña hiç aşşı gelmez (نيتدن) 32

Belirtme Durum Eki

Belirtme durum eki, EAT metinlerindeki gibi +(y)I biçimiyle kullanılmış; 3. teklik iyelik ekinden sonra +n biçimiyle kullanılmıştır.

Getüren gündüzi **düni** gideren (دونى) 2

Eyü iş-ile **Tañrıyı** iş eyleyen (تكريبى) 23

Anuñ **adın** yād idüp bu ḳutlu fālı (آدن) 3

Ḥaḳ aça rızḳ **ḳapusın** ḫoş ola ḥāl (قپوسن) 61

Araç Durum Eki

Araç durum eki görevini ile edatı üstlenmiştir.

Anuñ-ile söz[i] bünyād idelüm (انوكيله) 1

Eyü **iş-ile** Tañrıyı iş eyleyen (ايشيله) 23

+lA araç durumu eki zarf yapma göreviyle de kullanılmıştır.

Getür **ṣıdḳ-ıla** ṭoġrı niyyet ancaḳ (صدقيله) 12

Elüñi **edeb-ile** Muṣḥafa ur (ادبيله) 9

3.2. İyelik Ekleri

Fâl-Türkî-i Manzûm, konusu gereği iyelik eklerinin tümüne örnek barındırmamaktadır. İyelik çekimleri daha çok 2. teklik kişiye aittir.

1. teklik

Eger vāv geldi **cānum** devletüñ var (جانم) 67

2. teklik

Gelürse ḥarf-i tā senüñ **fāluñda** (فالكده) 18

İşüñ şeyṭāndur andan saḳın sen (ايشك) 31

Eger yā gelse **günāhuñdur** dilesen (كناهكدر) 71

3. teklik

Bu niyyet **üstine** göñlüñ ḳavī ḳıl (اوستنه) 46

[Ki] şāzlıḳlar **ḳapusı** açılupdur (قپوسى) 47

3.3. Fiil İşletme Ekleri

Eser, ele aldığı konu gereği daha çok istek kipinin kullanıldığı bir anlatıma sahiptir. EAT dönemindeki kip ve zaman eklerini az da olsa barındırmaktadır. Eserde iki örnekte -IsAr gelecek zaman ve bir örnekte -mAk gerek gereklilik çekimi tespit edilmiş olup -vAn, -vAnIn, -vUz kişi ekleri tespit edilmemiştir.

Geçmiş Zaman

Eserde görülen geçmiş zaman eki için -dI, öğrenilen geçmiş zaman eki olarak da -UpdUr yapısı iki yerde kullanılmıştır.

Ki ḫalḳ içinde sen **olduñ** mükerrem (اولدك) 49

Resūl **buyurdı** fāl ide çoḳ (بيوردى) 5

Bu fāldan **oldılar** hep cümle şādi (اولديلر) 4

Eger żādur saña eyü **gelüpdür** (كلبدر) 47

[Ki] şāzlıḳlar ḳapusı **açılupdur** (آچلبدر) 47

Geniş Zaman

Bir keder endişeñ ögüñe **düşer** (دوشر) 9

Yavuz **olmaz** danışıḳlu *iş* aşlā (اولمز) 29

Gelecek Zaman

Kim işüñ ʿāḳıbet maḥmūd **olısar** (اوليسر) 60

Ki hem [de] ṭāliʿüñ mesʿūd **olısar** (اوليسر) 60

İstek

Eserde istek eki olarak EAT döneminde son derece işlek olan -A eki kullanılmış ve ek isteğin dışında emir, gereklilik anlamını da kapsayabilmektedir (Gülsevin 2007: 106).

Çalap adın biz evvel yād **idelüm** (ايده لم) 1

Çü ḳaṣduñ var **dutasın** fāl-ı Ḳurʾān (دوتاسن) 7

Kim āb-destsiz kimesne el*in* **şuna** (صونه) 8

Getürsüñ şekk **olasız** (اولاسز) 6

Saña dil uzadup ṭaʿna **ḳalalar** (قلالر) 55

Emir

Metinde 2. teklik kişi emir çekiminde Türkiye Türkçesinden farklı olarak yedi yerde -gIl eki kullanılmıştır.

Bu fālı ṭoġrı **bilgil** sen gümānsız (بلكل) 6

Tāze **ḳıl** āb-destüñ sen ey müselmān (قل) 7

Beşāret **olsun** eylük var yoluñda (اولسون) 18

Getürsüñ şekk olasız (كتورسك) 6

Gereklilik

Gereklilik çekiminde bir örnekte -mek gerek yapısı kullanılmış olup EAT metinlerinde görülen -sA gerek yapısı ve Türkiye Türkçesinde kullanılan -mAlI eki kullanılmamıştır.

Bir iki gün ṣabır **ḳılmaḳ gerekdür** (قلمق كركدر) 40

Birleşik Çekim

Metinde sınırlı sayıda birleşik çekim kullanılmıştır.

Eger elif **gelürse** eyüdür iş (كلورسه) 14

Eger cim **geldise** cehd eyle zinhār (كلديسه) 22

Dutarsañ ṭopraḳ ola altun elde (دوترسك) 48

Sen imdi yād iken **olduñsa** muḥtāc (اولدكسه) 62

3.4. Ek Fiil

Ek fiil çekiminde kişi ve zaman çeşitliliği yoktur. Örneklerin tamamı ek fiilin geniş zaman çekimi 3. teklik kişiye aittir.

Revā **degül-durur** Tañrı adına (دكلدرر) 8

Eger elif gelürse **eyüdür** iş (ايودر) 14

Gelürse sā **mübārekdür** saña fāl (مباركدر) 20

Eger **lāmdur** senüñ renc var öñüñde (لامدر) 59

3.5. Fiilimsiler

Eserde sınırlı sayıda fiilimsi örneklendirilmiştir.

İsim-Fiiller

ṣabır ḳılmaḳ 40.	sevinmekler 42,	giderüşlük 35

Sıfat-Fiiller

getüren 2,	gideren 2,	sevdük 26

Zarf-Fiiller

düşüben 54,	dil uzadup 55,	yād idüp 3
düşmüş iken 25,	danışuban 29,	yetdükçe 3

4. SÖZ VARLIĞI

Eski Anadolu Türkçesinin Türk dili tarihi içinde önemli bir yeri vardır. Bu dönemde Oğuzca, yazı dili olma yolunda önemli adımlar atmış ve Türkçe yazılan eserlerin sayısında da bir artış görülmüştür. *Fâl-Türkî-i Manzûm*'da Türkçenin kullanımı yönüyle döneminin özelliklerini yansıtmakla birlikte -bugün arkaik olarak adlandırdığımız- az sayıda kelimeye yer verilmiştir:

Çalap "Tanrı", **giderüşlük** "yok etme, uzaklaştırma", **igen** "pek, çok", **irgür-** "ulaştırmak", **iv-** "acele etmek", **kendüzi** "kendisi",**ög** "akıl", **ṭapu** "zat, hazret", **yigirek** "daha iyi"

Fâl-Türkî-i Manzûm'daki birçok Türkçe kelime bugün de dilimizde kullanılmakta; bu da dönemin dilinin ne kadar sade ve yazarlarının Divan şiirinde dahi Türkçeyi ne kadar etkili kullandıklarının bir göstergesidir. Bu dönem yazarlarının Türkçemizi halka ulaşabilmek için bilinçli bir şekilde en sade biçimiyle kullandığını aşağıdaki örneklerden hareketle söylemek mümkündür:

aç-, açıl-, ad, aġla-, aldan-, altun, baş, baú-, bil-, bir, biz, bul-, buyur-, çıúar-, çoú, deg-, degül, der-, dil, dilek, dut-, dün, düş-, el, eyü, geç-, gel-, getür-, gider-, gör-, güç, gün, gündüz, iki, iriş-, iş, kişi, úaç, úal-, úapu, úardaş, úıl-, úıy-, oúı-, öp-, saña, saúın-, sen, sev-, sevin-, söz, ṣaġ, ṣavaş, Tañrı, ulı, úutlu, uyan-, uzat-, üç, üst, var, vir-, yañ, yan-, Yaradan, yedinci, yeñil-, yet-, yoksul, yor-, yoú, yüz

Eserde Arapça ve Farsça kelimeler kullanılsa dahi bunlardan birçoğu ilk dönem İslami Türk edebiyatında da görülen kelimelerdir (Ercilasun, 2006: 460-461). Örneklerde görüleceği üzere bu kelimeler bugün de dilimizin söz varlığında yer alan ve geniş halk kitleleri tarafından bilinen ve kullanılan kelimelerdir:

āḫiret, ʿāciz, ʿāḳıbet, aḥvāl, baḫt, belā, bünyād, cemʿ, cümle, çerāġ, dāʾimā, defʿ, devlet, düşmān, elif, emīn, endīşe, felek, feryād, ġam, günāh, ḫāl, ḫalḳ, Ḥaḳ, ḥaḳīḳat, ḫışm, ḥürmet, ḥurrem, iḳbāl, kibr, maḥkūm, māye, mesʿūd, muḥtāc, mübārek, mükerrem, müşfiḳ namāz, naẓm, niyāz, niyyet, pādişāh, resūl, revā, sevdā, ṣabır, ṣıdḳ, sulṭān, şemʿ, şeyṭān, tevbe, tevekkül, ümīd, velākin, vezīr, yād, zinhār, zühd

Fâl-Türkî-i Manzûm'un söz varlığında dikkat çeken bir başka husus da asıl yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiillerdir. İsim+fiil dizilişinde olan bu birleşik fiiller hem Türkçe kelimelerle hem de alıntı kelimelerle kurulmuştur. Eserde (eyle-, it-, kıl-, ol- yardımcı fiilleri) ile kurulan birleşik fiillerin sayısı 30'dur. 30 birleşik fiilin yardımcı fiillerinin sayısı eyle- 3, it- 6, kıl- 6, ol- 15'tir. Birleşik fiillerin 16'sı Arapça, 11'i Farsça, 3'ü Türkçe kelimelerle kurulmuş ve bu birleşik fiillerden birçoğu bugün de dilimizde kullanılmaktadır:

cehd eyle-, dürüst eyle-, iş eyle-, bünyād it-, ʿarż it-, feryād it-, ikrām it-, mekr it-, yād it-, ʿāciz ḳıl-, endīşe ḳıl-, ṣabır ḳıl-, tāze ḳıl-, tevekkül ḳıl-, yarī ḳıl-, beşāret ol-, cemʿ ol-, defʿ ol-, dilde ol-, eyü ol-, ḥāṣıl ol-, ḫoş ol-, maḥmūd ol-, mesʿūd ol-, mükerrem ol-, ṣabr-ile ol-, şad ol-, teşvīş ol-, ulu ol-, yār ol-

4.1. Deyimler

Bir dilin söz varlığı içinde özellikle o dile özgü anlatım yollarının en tipik taşıyıcıları olarak düşünülen deyimler; dilde çekici anlatım özelliği taşıyan, kelimelerin çoğu kez gerçek anlamından uzaklaştığı kalıplaşmaları içerir. Deyim nitelikli söz kalıplaşmaları, bir durumu ve bir davranışı çeşitli benzetmeler ve aktarmalarla daha güçlü ve daha ilginç bir biçimde anlatmaya yararlar (Şahin, 2004: 2). Yani deyimler, dilin söz varlığıyla değişik yapıda ve değişik anlatım yolları ortaya çıkararak dilin yapı ve anlam zenginliğine katkıda bulunurlar.

Fâl-Türkî-i Manzûm'un müellifi de 15. yüzyıldaki diğer şairler gibi deyimlerin etki gücüne kayıtsız kalamamış ve anlatımına zenginlik ve canlılık katmak için deyimleri kullanmıştır. Bu deyimlerin bir kısmı halkın ağzındaki şekliyle değil de aruz kalıbına dökülerek hatta Türkçe kelimelerin yerine Arapça ve Farsçaları koyularak kullanılmıştır.

aklına düş-: Kafasında bir düşünce doğmak.

9. Bir keder endişeñ **ögüñe düşer**
   Elüñi edeb-ile Muṣḥafa ur

ayağını öp-: Yaltaklanmak, dalkavukluk etmek.

38. Bulasın ḥürmet ve yana çerāġuñ
   Öpe çarḫ u felek senüñ **ayaġuñ**

bahtı açıl-: Talihi dönüp uygun duruma veya arzulanan sonuca gelmek.

33. Eger rādur senüñ **baḫtuñ uyandı**
   Yine öñüñde devlet şemʿ[i] yandı

canına kıy-: Canını feda etmek, ölümü kabullenmek.

41. Eger ṣāddur saḳın ivme *ey* yoldaş
   Ṣabır ḳıl **ḳıyma cānuña** *ey* ḳardaş

çırası yan-: Yaşamını sürdürmek.

38. Bulasın ḥürmet ve **yana çerāġuñ**
   Öpe çarḫ u felek senüñ ayaġuñ

devlet getir-: Mutluluk getirmek, mutlu etmek.

16. Bā gelürse fāluñı bilgil yaḳīn
   Saña **devlet getürür** ʿilm*e'l*-yaḳīn

dil uzat-: Bir kimse için kötü söylemek.

55. Eger ḳāfdur ḫalāyıḳ yol bulalar
   Saña **dil uzadup** ṭaʿna ḳalalar

el uzat-: Yardım etmek.

53. Eger fādur saña mekr ide düşmān
   El uzadur emīn olasın andan

ele düş-: Eline düşmek, egemenliği, buyruğu altına girmek

54. Saḳın kendüziñi aldanma zinhār
Kim **ele düşüben** olmayasuñ zār

eline mal geç- (gir-): Kazanmak, edinmek, elde etmek.

20. Gelürse sā mübārekdür saña fāl
Yaḳīn bil-kim **elüñe gire** çoḳ **māl**

Elini ur- (sür-): Eliyle dokunmak.

12. Getür ṣıdḳ-ıla ṭoġrı niyyet ancaḳ
Elüñ ur aç Muṣḥaf ṣaġ yaña baḳ

emin ol-: İnanmak, güvenmek.

56. Saḳın sen bu ḫalāyıkuñ dilinden
Ne yüzden ḳaç **emīn olġıl** elinden

fal aç-: Bakla, su, iskambil vb.ne bakarak gelecekte olacak şeyleri anlamaya çalışmak.

7. Çü ḳaṣduñ var **dutasın fāl-ı Ḳur'ān**
Tāze ḳıl āb-destüñ sen ey müselmān

fal it-: Fal açmak, fal bakmak.

5. Resūl buyurdı **fāl ide** çoḳ
Velī bundan ġayr rast ḳāl yoḳ

hürmet bul-: Sayılmak, değer verilmek.

38. **Bulasın ḥürmet** ve yana çerāġuñ
Öpe çarḫ u felek senüñ ayaġuñ

hürmeti ol-: Saygı gösterilmek, değer verilmek.

34. Çoḳ **ola ḥürmetüñ** ḫalḳ arasında
Geçe sözüñ daḫı sulṭān ḳatında

işe er- (gir-): Göreve, çalışmaya başlamak.

44. Beşāretdür saña **işe iresin**
Ol işde eylügi çoḳ çoḳ göresin

iyilik gör-: Maddi, manevi yardım görmek.

44. Beşāretdür saña işe iresin
Ol işde **eylügi** çoḳ çoḳ **göresin**

(eli) mahkûm ol-: Mecbur durumda kalmak.

27. Yine defʿ ola hem senden belālar

[Vü] yüzler hem saña **maḥkūm olalar**

muradına er-: İsteğine kavuşmak, dileği gerçekleşmek, arzusu yerine gelmek

24. Ḥā gelür-ise şāẕlıḳ vardur delim

Dilegüñe *ir*güre seni Ḥalīm

rahata er-: Rahatlamak.

17. **İrişe** bir ulıdan **rāḥ*at*** saña

ʿ*Ā*lemüñ ḫalḳı ḳala saña ṭaña

rahata kavuş-: Rahatlamak.

26. Eger ḫādur yaḳīn çoḳ ḳardaşuñdan

Dege rāḥat daḫı sevdük işüñden

sözü geç-: Kendisini kabul ettirmiş olmak, hatırı sayılmak

34. Çoḳ ola ḥürmetüñ ḫalḳ arasında

Geçe sözüñ daḫı sulṭān ḳatında

şaşırıp kal-: Şok şaşırmak, büyük bir şaşkınlığa düşmek.

17. İrişe bir ulıdan rāḥ*at* saña

ʿ*Ā*lemüñ ḫalḳı **ḳala** saña **ṭaña**

yol bul-: Çare bulmak

55. Eger ḳāfdur ḫalāyıḳ **yol bulalar**

Saña dil uzadup ṭaʿna ḳalalar

(bir şeye) yüz tut-: Bir şey, olmak üzere bulunmak.

37. Eger sindür saña **yüz du*tar*** ḥāṣṣ ʿāmm

İde ulu kiçi ṭapuña ikrām

4.2. Atasözleri

Atasözleri, her milletin deneyimlerinden doğan ve milletlerin kültürel yapısını, yaşayış biçimini yansıtan kalıplaşmış dil birlikleridir. Az sözle çok şey ifade ettikleri için Divan şairleri de atasözlerini kullanılmış ve atasözlerinin kullanımı moda hâline gelmiştir. Deyimlerde olduğu gibi atasözlerini kullanan şairlerden bir kısmı zaman zaman onları halkın ağzındaki şekliyle değil de aruz kalıbına dökerek hatta Türkçe kelimelerin yerine Arapça ve Farsçalarını koyarak kullanmışlardır (Türk Atasözleri ve Deyimleri, 1971: I, XI). Eserdeki atasözleri deyimlere oranla oldukça azdır. Bunun sebebi atasözlerinin deyimlere göre daha fazla kelimeden oluşmaları ve bu nedenle bir beyite sığdırmanın güç olmasındandır. Atasözü olarak aldığımız aşağıdaki örneklere kaynaklarda rastlayamadığımız için kelam-ı kibar olarak da değerlendirilebilir.

Her işini danışarak yapanın işi asla kötü olmaz.

29. Her işi aña danışuban işle

Yavuz olmaz danışıḳlu *iş* aṣlā

Başından sonuna kadar her işte doğru ol, kimseye inanma kendi işini takip et.

36. **Ḳaşın bilüñe bu işde er gibi ṭur**

İnanma kimseye işüñi sen sür

Her işte sabretmek iyidir.

40. Bir iki gün ṣabır ḳılmaḳ gerekdür

Ṣabır ḳılmaḳ her işde yigirekdür

Elinde tutarsan toprak altın olur.

48. **Dutarsañ ṭopraḳ ola altun elde**

Gide hem māye-i ḳaygu eyülükde

Kaygı iyilikle gider.

48. Dutarsañ ṭoprak ola altun elde

Gide hem māye-i ḳaygu eyülükde

SONUÇ

İnsanın doğasında var olan merak duygusu, onu her zaman bilinmezliğin kapılarını aralama yoluna itmiş; fal ise insanlık tarihi boyunca bu merakı gidermenin en bilinen yolu olmuştur. İslam dünyasındaki yasakla birlikte fal bakma yöntemlerinde de değişiklikler yaşanmıştır. Kuran falları da bu değişikliklerin uygulandığı en belirgin fal türlerindendir. Türkçenin ön plana geçtiği Eski Anadolu Türkçesi döneminde Oğuzca yazı dili haline gelmiş ve çok sayıda telif ve tercüme niteliğinde Türkçe eser verilmiştir. Bu eserler arasında sanat amacı gütmeden, halk için sade dille yazılan falnameler de yer almaktadır. Bu falnameler içerisinde gerek bakılması gerek yorumlanması açısından Kuran fallarına ilginin çok olduğu bilinmektedir. *Fâl-ı Türkî-i Manzûm* da bir Kuran falı örneğidir. Eserde niyet tutulması, abdest alınması, üç Fatiha üç İhlas okunması, peygambere salavat getirilmesi gibi falın nasıl bakılacağına dair bilgiler bulunmaktadır. Her harfin karşılığı iki beyitte tamamlanmıştır. Eser; gerek muhteva, gerek dil, gerekse biçim açısından döneminin özelliklerini yansıtması bakımından önem taşımaktadır.

Fâl-ı Türkî-i Manzûm, Eski Anadolu Türkçesinin genel dil özelliklerini yansıtmaktadır. Harekesiz talik kırmasıyla yazılmış olması kapalı e ve uzun ünlülerin varlığının tespitine imkân vermemektedir. Fonetik açıdan daha önce Eski Anadolu Türkçesinde tespit edilen ses uyumları ve ses olayları bu eserde de gözlemlenmektedir. Morfolojik açıdan *Fâl-Türkî-i Manzûm*, iyelik ekleri, basit zamanlı fiil çekimi ve birleşik zamanlı fiil çekiminde tüm kişileri örneklendirmemiştir. Eserin söz varlığı dönemin özelliklerini yansıtmaktadır. Eserde yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiillerin sayısı 30 olup birleşik fiillerin 16'sı Arapça, 11'i Farsça, 3'ü Türkçe kelimelerle kurulmuştur. *Fâl-Türkî-i Manzûm*"da 26 farklı deyim, 5 tane de atasözü niteliğinde yapı tespit edilmiştir. Eserdeki Arapça, Farsça kelimelerin birçoğu bugün de dilimizde kullanılan kelimelerdir.

Metin

Fāl-ı Türkī-i Manzūm

146 a

Mefāīlün/Mefāīlün/Feūlün

1. Çalap adın biz evvel yād idelüm
   Anuñ-ile söz[i] bünyād idelüm
2. Kim oldur cümle ḫalḳa rūz viren
   Getüren gündüzi düni gideren
3. Anuñ adın yād idüp bu ḳutlu fālı[3a]
   Getürdüm naẓma güç yetdükçe ḫālı
4. Hemīşe pādişāh vü hem vezīri
   Bu fāldan oldılar hep cümle şādi
5. Resūl buyurdı fāl ide çoḳ[5]
   Velī bundan ġayr rast ḳāl yoḳ
6. Bu fālı ṭoġrı bilgil sen gümānsız
   Getürsüñ şekk olasız[6b]
7. Çü ḳaṣduñ var dutasın fāl-ı Ḳurʾān
   Tāze ḳıl āb-destüñ sen ey müselmān[7b]
8. Revā degül-durur Tañrı adına
   Kim āb-destsiz kimesne el*in* ṣuna
9. *Bir* keder endişeñ ögüñe düşer
   Elüñi edeb-ile Muṣḥafa ur[9b]
10. Oḳı üç Fātiḥa üç Ḳul-hüva'llāh
    Kim oñara *eş*ki bī-şekk Allāh
11. Virüp üç ṣalavāt [ol] Muṣtafā'ya
    Ki faḫr-i kān-ı ʿālem ol ṣafāya[11b]
12. Getür ṣıdḳ-ıla ṭoġrı niyyet ancaḳ
    Elüñ ur aç Muṣḥaf ṣaġ yaña baḳ[12b]

[3a] Vezin kusurlu.
[5] Beytin vezni kusurlu.
[6b] metin silik olduğu için mısranın devamı okunamadı.
[7b] Vezin kusurlu.
[9b] ur/uz (metinde)
[11b] faḫr-i kān-ı ālem: ālem-i faḫr-i kān [metin]
[12b] Vezin kusurlu.

13. Yedinci sāṭıruñ evvelini gör
Ne gelür aña göre fāluñı yor

(Elif) 14. Eger elif gelürse eyüdür iş
İrişdi taḫt-ı devlet gitdi teşvīş

146b 15. Yarī ḳıldı saña Perverdigār'uñ
Hemīşe baḫt-ı devlet oldı yāruñ

(Be) 16. Bā gelürse fāluñı bilgil yaḳīn[16a]
Saña devlet getürür ʿilm*e'l*-yaḳīn

17. İrişe bir ulıdan rāḥ*at* saña
ʿ*Ā*lemüñ ḫalḳı ḳala saña ṭaña

(Te) 18. Gelürse ḥarf-i tā senüñ f*ā*luñda
Beşāret olsun eylük var yoluñda

19. Hemīşe tevbe vü zühd ü niyāzı
Beşāret dāʾimā ḳılġıl namāzı

(Se) 20. Gelürse sā mübārekdür saña fāl
Yaḳīn bil-kim elüñe gire çoḳ māl

21. Senüñ gibi ulu olmaya elde
Olasın eylük-ile bellü dilde

(Cim) 22. Eger cim geldise cehd eyle zinhār
Ki işüñ eyüdür Tañrı saña yār

23. Çü dünyāda eyü kişi iş eyleyen[23]
Eyü iş-ile Tañrıyı iş eyleyen

(Ha) 24. Ḥā gelür-ise şāẕlıḳ vardur delim[24a]
Dilegüñe *ir*güre seni Ḥalīm

25. Devletüñ şemʿin eline yandura[25]
Düşmüş iken ṭāliʿüñi ḳaldura

(Hı) 26. Eger ḫādur yaḳīn çoḳ ḳardaşuñdan
Dege rāḥat daḫı sevdük işüñden

27. Yine defʿ ola hem senden belālar
[Vü] yüzler hem saña maḥkūm olalar

[16a] Vezin kusurlu.
[23] Beytin vezin kusurlu.
[24a] Vezin kusurlu.
[25] Beytin vezni kusurlu.

(Dal) 28. Eger dāldur eyü fāldur bu zinhār
İşüñde um-ki Tañrı saña [ol] yār
29. Her işi aña danışuban işle
Yavuz olmaz danışıḳlu *iş* aṣlā

147a

(Zel) 30. Eger ẕāldur eyü faldur bu zinhār[30]
(Zel) 31. Eger ẕāldur yavuz bilgil yaḳīn sen
İşüñ şeyṭāndur andan saḳın sen
32. Bu niyyetden saña hīç aṣṣı gelmez
Gider sevdāyı işüñ eyü olmaz
(Re) 33. Eger rādur senüñ baḫtuñ uyandı
Yine öñüñde devlet şemʿ [i] yandı
34. Çoḳ ola ḥürmetüñ ḫalḳ arasında
Geçe sözüñ daḫı sulṭān ḳatında
(Ze) 35. Eger zādur giderüşlük gümānuñ
Tevekkül ḳıl dürüst eyle *i*mānuñ
36. Ḳaşın bilüñe bu işde er gibi ṭur [36a]
İnanma kimseye işüñi sen sür
(Sin) 37. Eger sindür saña yüz du*tar* ḥāṣṣ ʿāmm
İde ulu kiçi ṭapuña ikrām
38. Bulasın ḥürmet ve yana çerāġuñ
Öpe çarḫ u felek senüñ ayaġuñ
(Şın) 39. Eger şındur ṣavaşdur düşmen-ile
Velākin ʿāḳıbet düşmen yeñile
40. Bir iki gün ṣabır ḳılmaḳ gerekdür
Ṣabır ḳılmaḳ her işde yigirekdür
(Sad) 41. Eger ṣāddur saḳın ivme *ey* yoldaş
Ṣabır ḳıl ḳıyma cānuña *ey* ḳardaş
42. Ki tā maḳṣūd ḳatuñda ola ḥāṣıl
Sevinmekler çoḳ ola anda bilgil
(Dad) 43. Eger dāddur igen eyüdür işüñ

[30] İkinci mısrası eksiktir. Altta zel harfi tekrar yazılmıştır.
[36a] Vezin kusurlu.

Saña ṭoġru-durur oḳ gibi işüñ

44. Beşāretdür saña işe iresin
Ol işde eylügi çoḳ çoḳ göresin147b

(Tı) 45. Eger ṭā geldise fāluñ ḥaḳīḳat
Saña yüz dutdı iḳbāl-ile devlet

46. Bu niyyet üstine göñlüñ ḳavī ḳıl
Ki Tañruñ saña yārī ḳıldı bilgil

(Zı) 47. Eger żādur saña eyü gelüpdür
[Ki] şāzlıḳlar ḳapusı açılupdur

48. Dutarsañ ṭopraḳ ola altun elde
Gide hem māye-i ḳayġu eyülükde[48b]

(Ayn) 49. Eger ʿayn geldise ol şāẕ [u] ḥurrem
Ki ḫalḳ içinde sen olduñ mükerrem

50. Ki [senüñ] arta ḥürmetüñ cihānda
Gele şundan ki ümīdüñ yoḳ anda

(Gayn) 51. Eger ġayn geldise ḫışm-ile gönder
Şunuñ gibi ki kūzeñi yaḳīn [der]

52. Ḥaḳīḳat bil bunı bile yaḳīn sen
Hemīşe kendüziñ andan saḳın sen

(Fe) 53. Eger fādur saña mekr ide düşmān
El uzadur emīn olasın andan

54. Saḳın kendüziñi aldanma zinhār
Kim ele düşüben olmayasuñ zār

(Kaf) 55. Eger ḳāfdur ḫalāyıḳ yol bulalar
Saña dil uzadup ṭaʿna ḳalalar

56. Saḳın sen bu ḫalāyıkuñ dilinden
Ne yüzden ḳaç emīn olġıl elinden

(Kef) 57. Eger kāfdur igen çoḳ māl deresin
Niçe ḫalḳ sana muhtāc[dur] göresin

58. Gider başuñdaki kibr ü hevāyı
Yaradan bir-durur yoksul u bāyı

[48b] Gide/gide hem (metinde)

(Lam) 59. Eger lāmdur senüñ renc var öñüñde
İgen ivme ġam arturma ṣoñuñda
60. Kim işüñ ʿāḳıbet maḥmūd olısar
Ki hem [de] ṭāliʿüñ mesʿūd olısar

148a

(Mim) 61. Eger mim gelse fāluñ cemʿ ola māl
Ḥaḳ aça rızḳ ḳapusın ḫoş ola ḥāl
62. Sen imdi yād iken olduñsa muḥtāc
Başuñ üstine ur imdi gerü tāc
(Nun) 63. Eger nūn gelse endīşe ḳılasın
Gerek ṣabr-ile birḳaç gün olasın
64. Eger bu niyyet üstine ḳalasın
Ne bilem aġlayasın yā gülesin
(he) 65. Eger he geldi fāluñ ki degil hem[65a]
*Fā*luñda görinür ġam üstine ġam
66. Senüñ yoluñda düşvārlıḳ var ey dost
Meger Tañrı ola saña y*ār* ey dost
(Vav) 67. Eger vāv geldi cānum devletüñ var
Saña iḳbāl-i devlet oldı çün yār
68. Deresin hem bu dünyā mālını sen
Deresin āḫiret aḥvālini sen
(Lāmelif)69. Eger lām-elif geldise fāluñda[69a]
Ola teşvīş işüñ ḳamu *ḥā*lüñde
70. Bu fāsid sev*dā*yı çıḳar içüñden
Ki ḳılmaya seni ʿāciz işüñden
(Ye) 71. Eger yā gelse günāhuñdur dilesen [71a]
Çalap ḥażretine ʿarż it dilesen
72. Ki feryād idici oldur ḳulına
Aña mānend müşfiḳ kim bulına

[65a] degil hem/degildür hem (metinde)
[69a] Vezin kusurlu.
[71a] Vezin kusurlu.

KAYNAKÇA

AYDIN, Mehmet (1995). *"Fal"*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Ankara: TDV Yayınları, C.12, s.s. 134-138.

AYDÜZ, Salim (2006). *"Müneccimbaşı"*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Ankara: TDV Yayınları, C.32, s.s. 2-4.

ÇELEBİ, İlyas (1995). *"Fal"*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Ankara: TDV Yayınları, C.12, s.s. 138-139.

DEVELLİOĞLU, Ferit (2010). *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara: Aydın Yayınevi.

DUVARCI, Ayşe (1993). *Türkiye'de Falcılık Geleneği İle Bu Konuda İki Eser: "Risâle-i Falnâme li Ca'fer-i Sâdık" ve "Tefe'ülnâme"*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

ERCİLASUN, A. B. (2006). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Ankara: Akçağ Yayınları.

ERSOYLU, Halil (1997). *"Fal, Fal-Nâme ve Bir Çiçek Falı: «Der Aksâm-ı Ezhâr»"*, Türkiyat Mecmuası, C. 20, s.s. 195-254.

GÜLSEVİN, Gürer (2007). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

İNAN, Abdülkadir (2017). *Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

KANAR, Mehmet (2011). *Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul: Say Yayınları.

PAÇACIOĞLU, Burhan (2016). *VIII.-XVI. Yüzyıllar Arasında Türkçenin Sözcük Dağarcığı,* İstanbul: Kesit Yayınları.

PALA, İskender (1995). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ankara: Akçağ Yayınları.

SEZER, Sennur (1998). *Osmanlıda Fal ve Falnameler*, İstanbul: Milliyet Yayınları.

ŞAHİN, Hatice (2004). *Türkçede Organ İsimleriyle Kurulmuş Deyimler*, Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları.

ŞENÖDEYİCİ, Özer - KOŞİK, Sercan Halil (2015). *"En Muteber Kaynaktan Gaybı Öğrenmek: Bir Kuran Falı Manzumesi",* Littera Turca-Journal of Turkish Language and Literature*,* C.1, S.1, s.s.71-96.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (1971). *Türk Atasözleri ve Deyimleri*, C.I. İstanbul.

YILDIZ, Âlim (2010). *"Manzum Bir Kur'an Falı",* İstem, S.16, s.s. 181-198.

İlk sayfa

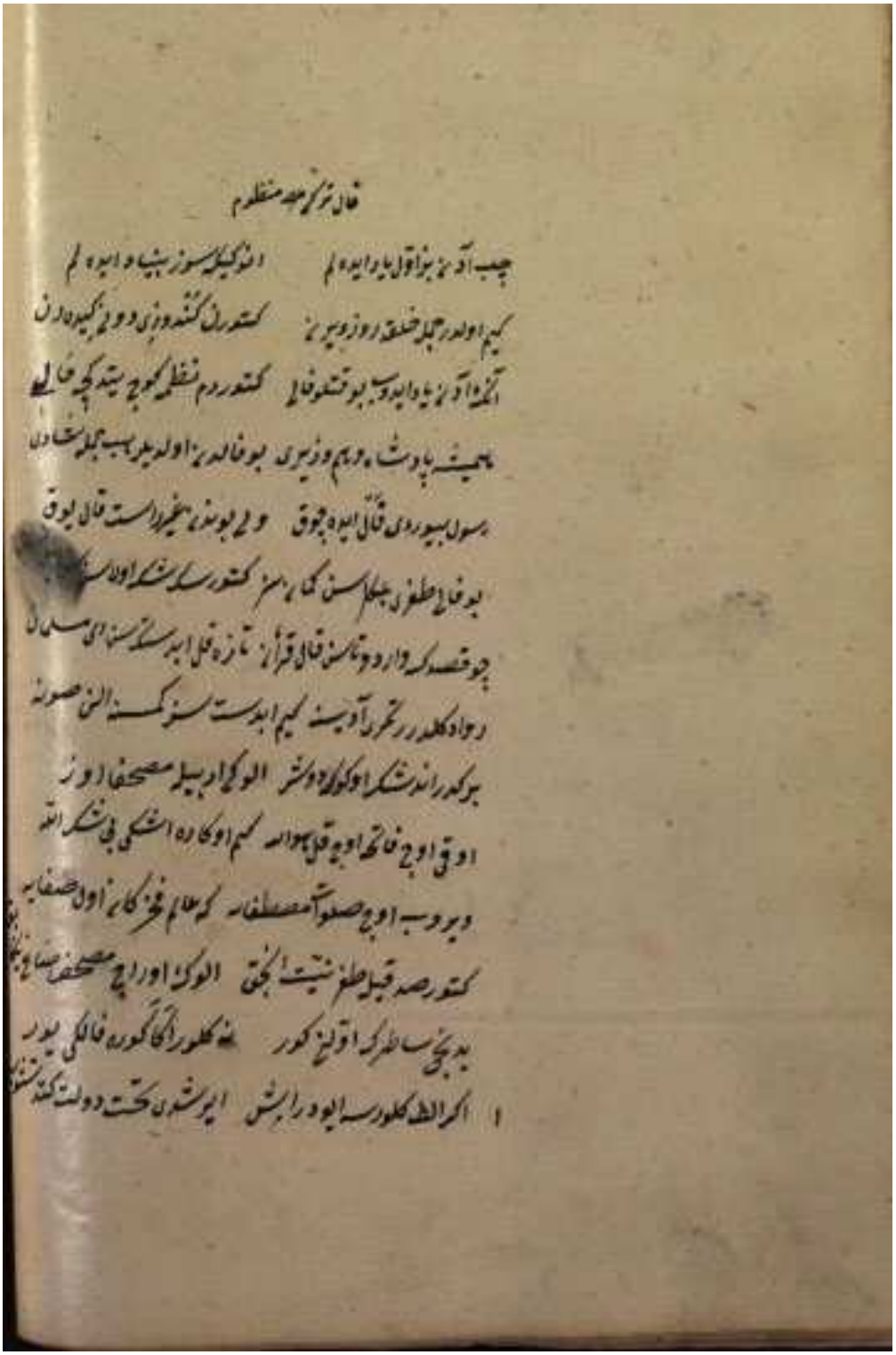

Son sayfa

